

VÁLTOZÓ HAZÁNK

Beloianisz

*Fejezetek egy magyarországi
görög falu történetéből*

A Fejér megyei Ercsi község határában, az egykori Ivánca-Ferenczmajor vasútállomáshoz közel fekvő Ferencmájorban az 1870-es népszámláláskor 48 lakost írtak össze. Ez a szám a századfordulóig nem változott jelentős mértékben, 1950-ig is csak hetvenre emelkedett. Ennek az évnak a nyarán nagyarányú építkezések bontakoztak ki ezen a területen, és csaknem 1800 építőmunkás dolgozott itt.

Az 1960. évi népszámláláskor a népességszám már 1625 volt. Az összeírás azonban már egy új településre vonatkozott, amelyet eleinte hol Görögfalú, hol Görögfalvaként emlegettek.

A település kialakulása

A községi tanács 1951-ben alakult, a község pedig 1952. április 3-án vette fel a görög kommunista hazafi, Beloianisz nevét.

Nikosz Beloianisz (1915–1952) a görög kommunista mozgalom mártírja. Politikai tevékenysége miatt 1935–1943 között börtönben és koncentrációs táborban szenvedett. Szabadulása után a Peloponnészoszon a görög partizánok harcát vezette a fasiszta hódítók ellen. 1944-től a Kommunista Párt Központi Bizottságának tagjaként részt vett a demokratikus felkelésben. 1951-ben ismét letartóztatták, és halálra ítélték. Széles körű nemzetközi tiltakozás ellenére 1952. március 30-án Athénben kivégezték.

A róla elnevezett település a dunai városi járás legkisebb községe, egyidős Dunajúvárossal. Létesítése politikai okok miatt vált szükségessé. A második világháború végső szakaszában Görögországban visszaállították a monarchiát. Kezdetét vette a haladó, baloldali erők elnyomása. A görög antifasiszta és a demokratikus hadsereg ellenállását felszámolva, 1946-ban a tábornokok juntája ragadta magához a hatalmat. Féktelen terrorja miatt igen sok antifasiszta kénytelen volt otthonát, hazáját elhagyni. 1947-től Albániába, Bulgáriába, majd 1949 őszén Magyarországra emigráltak.

A Magyar Népköztársaság a politikai menekülteket befogadta. Ahogy számuk emelkedett, elhelyezésük, ellátásuk egyre több gondot jelentett. Az adott helyzetben ugyanis nem volt lehetőség arra, hogy a görög menekülteket egy községben vagy városban helyezték el. A legcélszerűbb megoldásnak az mutatkozott, hogy részükre Budapesttől nem nagy távolságra egy új település létesüljön. A feladat sürgős volt, mert nagy tömegben érkeztek. Ideiglenesen Mezöhegyesen, Békéscsabán – ott családoknál is –, Budapesten a Kőbányai úton, majd pedig Balatonfüreden és Nagymágocsra helyezték el őket. Mintegy

ötezer gyermek is érkezett velük. Többségüket Székesfehérváron gyűjtötték össze. Ruhaneműt, élelmiszer-csomagot, tisztálkodóeszközöket kaptak, majd Balatonkenesére, Fehérvár-útra és a dégi gyermekotthonba kerültek.

A párt- és az állami szervek által hozott határozatot követően megtörtént a helykijelölés. A Középtervező Vállalat gyors ütemben készítette el a szükséges terveket. A cél a gyors és olcsó kivitelezés volt, igényesebb feladatot csak a pártház terveinek elkészítése jelentett. Az építési munkák anyagi fedezetét a magyar állam adta. A generálkivitelező Lágymányosi Építőipari Vállalat négy építővállalat munkáját szervezte és irányította. Több ezer társadalmi munkás is dolgozott szombat-vasárnapokon az építkezéseken. Bekapcsolódtak azok a görögök is, akik az Ercsi Cukorgyár munkásszállásán – a „kaszárnyában” – és a gyár területén létesített barakkokban kaptak ideiglenes szállást. Az építőmunka összekapcsolása, később pedig az elhelyezési, ellátási ügyek szervezése Gáspár Sándor kormánybiztos feladata volt.

Sósokúti mészkö, kohósalak és helyszínen égetett téglá felhasználásával 114 palatetős lakóépületben 418 lakás épült a görög faluban. A házak földszintesek, barakkjellegűek, szerkezeti típusuk „CS”, amely csökkentett igényű, nem összkomfortos lakásokat jelent. A lakóépületekkel egyidőben adták át a központi konyhát, a bölcsődét, az óvodát, a pártházat, az iskolát és a tanácsházat.

Az új település arculata

A görögök közül sokan Sztálinvárosban telepedtek le, ahol a város és a vasmű építésén dolgoztak. Átmenetileg a déli városi barakkokban, később pedig a Kessuth Lajos utcai szállásokon laktak. Elhelyezésük rosszabb, ellátásuk, kereseti lehetőségük viszont jobb volt, mint a görögfalusiaké. Ide nagyobb számban érkeztek nők (7003) mint férfiak (619). Ugyanis sok férj a harcok során vesztette életét. A kiéptett utcákat a felszabadító harcok és az ellenállási mozgalom vezetőiről nevezték el. Paparigaszról, Szarafiszról, Delcsevről, Illetráról, Gavriilidiszról. De utcanévként szerepel Athén, és a partizánharcok színterére emlékeztető Murgána hegyység is. A beköltözők a lakásokat kimeszelve, szerényen bebútorozva kapták meg. A kórházakból kikerült vaságyakat, asztalokat, székeket, szekrényeket az AMEO (Antifasiszta Menekülteket Ellátó Osztály) útján az Egészségügyi Minisztérium bocsátotta rendelkezésükre.

Villany minden lakásban, vízvezeték azonban csak 28-ban volt. Tűzhely és kályha mindenütt rendelkezésre állt, tányérok, evőeszközök úgyszintén. Lakbért az első években nem kellett fizetni. Ugyancsak ingyen, az AMEO-konyhán naponta háromszor étkeztek. Később csak ebédet kaptak, 1 forintért. Azután, ahogy a térítési díj emelkedett, úgy csökkent az étkezők száma. A konyhán jelenleg az iskolai napköziseknek és az öregek napközi otthona részére főznek.

A bölcsőde túlméretezettnek bizonyult. A férőhelyek számát 90-ről 60-ra, majd 20-ra kellett csökkenteni. Bár 1970–1980 között átlagosan 31 gyermek született, az évtized közepétől ez a szám 20 körül mozog. A bölcsőde vezetői többnyire magyarok, a beosztottak pedig görög lányok, asszonyok. Az óvoda első vezetőjét, Tárkányi Magdolnát Reha Mária váltotta fel. Kácsor Ferencné volt még magyar óvodavezető. Nanosz Markoszné a jelenlegi vezető, a két beosztott óvónő – Sideropulu Szultana és Kondu Fáni – a magyar dajkákkal jól együttműködve készítik fel a gyermekeket az általános iskolára. Az önálló konyhával rendelkező óvodába 55–60 gyermek jár.

Az általános iskolai oktatás 1951 őszén kezdődött. Az eredetileg hattantermes iskolát 2 tanteremmel és politechnikai oktatóteremmel bővítették. Erősen érződik a tornaterem hiánya. Az oktatás – az óvodához hasonlóan – magyar és görög nyelven folyik. Az első iskolaigazgató a partizánharcokban kitűnt, Pedagógiai Akadémiát végzett Kazantzidisz Hárisz, az első magyar iskolaigazgató pedig Skultéti László volt. Jó pedagógusként emlékeznek a volt tanítványok Kuliosz Vangeliszre, Sikos Lajosra, Volovocisz Vangeliszre és Kácsor Ferencre. A 15 tagú tantestület igazgatója ma Boka Jánosné. A tanulók száma 150–160 között mozog, 57%-uk görög, 19% macedón, 24% pedig magyar nemzetiségű.

Az iskolában látható nagyméretű felirat szövege az internationalista szellemű oktatás célját fejezi ki: „*Szeressétek Magyarországot, ne feledjétek Görögországot!*”

A gazdasági élet

Elsőként a beloiannisi Ingatlankezelő Vállalat kezdte meg működését. A lakáskarbantartási, felújítási teendőket látta el, később a lakberek beszédését is.

A görögök igyekeztek javítani a lakások ellátottságát. Kétszázhatvanöt lakásba bevezették a vizet, fürdőszobát rendeztek be, olajkályhákat, gáztűzhelyeket helyeztek üzembe. Festettek, tapétáztak, a régi bútorokat tetszetős, új bútorral cserélték fel. Rendezték a lakások környékét, gondosan művelték a házakhoz tartozó kerteket.

1952. augusztus 20-án 90 taggal megalakult a Béke Mezőgazdasági Termelőszövetkezet. A 615 kh-as gazdaságban úgyszólván minden hiányzott. Az épületeket, istállókat, erőgépeket, vetőmagot, állatokat az

állam hitelezte meg. Kimagaskó eredményeket ért el a közös gazdaság a kalászosokból, zöldségfélékből. Jövedelmező volt a szervasmarhatartás, a sertéstenyésztés és a juhászat. A termelőszövetkezet fejlesztési alapja és biztonsági tartaléka azonban kezdetől fogva alatta maradt a járási átlagnak. Ezért a jövedelmező gazdálkodás érdekében a tagság egyhangú szavazással úgy döntött, hogy 1975. január 1-ével egyesülnek a kiemelkedően jól működő besnyői Sallai Imre Mezőgazdasági Termelőszövetkezettel.

A nők, fiatalok és idős korúak foglalkoztatására először háziipari termelőszövetkezet létesült. Nem volt életképes, pár év múlva feloszlott. Helyébe a Ruházati és Szolgáltató Kisipari Termelőszövetkezet lépett. A barakkok helyén 1956-ban korszerű üzemi épületek, szociális létesítmények épültek. A dolgozók száma 200-ról 300-ra emelkedett. Modern gépeken, szalagrendszerben munkaruhákat, köpenyeket, pizsamákat, női ruhákat, farmernadrágokat készítenek, évente mintegy 40 millió forint értékben. Szovjet és csehszlovák exportra is termelt az üzem.

A tanács költségvetési üzemet és vízművet is létesített. Víztorony épült, kutakat fúrtak. Nagy gondot okoz azonban a víz nagy nitráttartalma, amely káros az egészségre, életveszélyes a csecsemők számára. Ezért az ivóvizet úgy szállítják a faluba, vagy a másutt dolgozók üvegekben hozzák magukkal. A megoldást a regionális vízmű hálózatába történő bekapcsolás jelentené. A tervek szerint erre a hatodik öt éves terv időszakában kerül sor.

A szolgáltatási igényeket 5 magánkisiparos elégíti ki. A községben vegyes-, élelmiszer-, zöldség-gyümölcs-, hús-, tej- és kenyérbolt működik. Italbolt és presszó is van és egy büfé a művelődési házban.

Egészségügyi téren sok gondot okozott a trachomás szembetegek nagy – 380 – száma a kezdeti időszakban. A tbc-s betegek is mintegy százan voltak.

Orvosi rendelő létesült. Nagy gondot fordítottak a betegek ellátására, a köztisztaságra, személyi higiénéjára. Dr. Baróti Sándor és dr. Keszei József, valamint az egészségügyi dolgozók hivatástudattal áthatott munkája eredményeképpen a hatvanas évek végére a trachomát sikerült felszámolni, és a tbc-betegedések száma felére csökkent.

A művelődési élet

mozgalmas színtere a művelődési otthon és a pártházban működő könyvtár. A művelődési otthon első igazgatója Pliakasz Micsosz volt, a jelenlegi Raptisz Kosztasz. A könyvtár mintegy 5 ezer kötete közül 1500 a görög nyelvű kiadvány. A beíratkozott olvasók száma 490. A művelődési ház előtere mindig népes, sokan látogatják. Különösen idős férfiak szeretnek vitatkozni, zörgetik a dominót, olvassák a magyar újságokat meg a Görög Kommunista Párt központi lapját, a Rizoszasziszt. A nagyteremben hetenként 4 napon vetítenek filmet, szélesvásznút is. Görög film csak elvétve akad. Nagy ritkán színházi előadásokat is tartanak. Többnyire az Állami Bábszínház fordul meg itt. „Ezt tudjuk csak fogadni, a többi drága” – mondja Kosztasz, a vezető. Egy ideig amatőr színjátszó csoport és irodalmi színpad is működött, de megszűnt. A programok összeállításába és a rendezésbe besegít a KISZ és a háromtagú kulturális bizottság. Évente 8–10 bálban ropják a táncot, divatba jött itt is a diszkó.

Kezdetől fogva nagy sikerrel működik a 20 tagú Görög Nemzetiségi Népi Együttes. A táncot 5 fő zenekar kíséri. Működéséhez elsősorban az ÁFÉSZ és az Emigrációs Szervezet nyújt anyagi támogatást. Színes táncruhák, a zenekar öltözéke, az önfeledt táncok, népdalok alkalmasak a hagyományok ápolására, a macedón–görög folklór bemutatására és megszerettetésére is. A táncokat két évtizede Wunsch László koreográfus állítja össze és tanítja be. Az együttes rendszeresen fellép az ünnepi rendezvényeken. Szereplésüket megérdemelt siker kíséri hazai és számos külföldi fellépésük alkalmával. A gitár, buzuki és dob kísérettel táncolt kolónak, szirtakinak és más táncoknak mindenütt nagy sikere van.

Belojannisban a magyar és görög nemzeti ünnepeket, évfordulókat egyaránt megünneplik. Február 23-án megemlékeznek az EPON (Ellenállási Mozgalom Ifjúsági Szervezete) megalakulásáról. Március 25-én ünneplik az 1821-es forradalom évfordulóját. Május 31-e – Manolis Glezosz emlékünnepe – ugyanolyan jeles nap, mint július 20-a, az Iliinden (a törökök elleni felkelés évfordulója), vagy augusztus 2., a macedón forradalom ünnepe. További görög nemzeti ünnepek szeptember 27., az EAM (Görög Felszabadítási Front), illetve november 17., a Görög Kommunista Párt megalakulásának évfordulója. Az ünnepségek megrendezésében, társadalmi munkák szervezésében közreműködik a Hazafias Népfront helyi szervezete is, amely igen sokat tett a kétnemzetiségű település fejlesztése érdekében.

A posta 3200 lapelőfizetést tart nyilván. Háromszázhatvan televíziót és 90 személygépkocsit üzemeltetnek. A görögök őrzik hagyományait. Nyíltszívűek, segítőkészek, szívesen megosztják másokkal, amijük van. Ártó, gonosz szellemektől ma már az öregasszonyok sem tartanak. A házaknál kecskék helyett nyulakat tartanak meg galambokat. Szeretik lakásaikat virággal, kézimunkával, hazai tájakat idéző, vagy rokonaikat ábrázoló képekkel díszíteni. Ruházatuk alapján ma már csak az öregeket lehet megkülönböztetni a magyaroktól. Legtöbb a vegyes házasság, amelyet igen komolyan vesznek, különösen, ha abból gyermek származott.

Rizst szórnak el az ifjú pár szobájában, hogy gazdagodjanak. A babakocsiba tojást tesznek, hogy testvérkéje legyen a kicsinek. Pénzt is, de azt más célzattal. Március elsején a fiatalok piros és fehér

fonalból csuklójukra karikát kötnek, illetve ilyet tesznek a nyakukba, hogy „a nap ne barnítsa le őket, mivel a görögök a halvány arcot kedvelik”. Temetéskor – újabban nem a sírnál, hanem a temető kapujában – étellel, itallal kínálják a résztvevőket. Negyven nap elteltével a hozzátartozók ismét felkeresik a sírt. Ételeket helyeznek el rajta, „hogy a túlvilágba elköltözött ne szenvedjen inséget.”

A görögök büszkék múltjukra, él bennük a régi haza szeretete. A csaknem háromszáz nyugdíjast megélhetése köti „az új hazához”. Sokan meghaltak, kevesen repatriáltak, mintegy háromszázan Csehszlovákiába, Lengyelországba mentek el. Ügyszólván mindenki tud magyarul. A tanács és a végrehajtó bizottság üléseit 1981-től már nem görög, hanem magyar nyelven tartják. A 27 tagú tanács létszáma 21-re csökkent. Az első tanácselnököt Háder Mihálynak hívták. Aztán két görög következett, Ipadimatopulosz Sztavrosz és Nanosz Tanaszisz, majd 1969-től 1980-ig Vuleta György. Ők is, akárcsak a jelenlegi elnök – Prekop Lászlóné – igen sokat tettek és tesznek a község lakossága érdekében. A községi párttitkárok a görögök közül kerültek ki. Hadzsasz Kosztasz, Galanisz Nikosz nevét meg kell említeni, valamint Nanosz Tanasziszét, aki hosszabb időn át az Emigrációs Szervezet vezetője volt. A legnépszerűbb a jelenlegi párttitkár, Lazosz Jorgosz, már idős ember. Fáradhatatlan, állandóan ott él a nép között, szervez, agitál, segít megoldani közösségi problémákat, egyéni gondokat.

Beloianisz közigazgatási szerepkörét tekintve „egyéb” településnek minősül. Az 1970-es népszámláláskor 1590, tíz év múlva 1450 személyt írtak össze a faluban. Emelkedett az idős korú, munkaképtelen személyek száma. Beköltözések, vegyes házasságok folytán a magyar lakosoké is. Az utóbbi évtizedben gyors ütemű magyarosodás zajlott le Beloianiszban.

1980-ban többször összeírták a görögöket, foglalkoztak állampolgárságuk, repatriálásuk ügyével. Erre az elmúlt év őszén nyílt meg a lehetőség, amikor történelmi változás következett be Görögországban az Andreas Papandreu vezette PASOK (Pánhellén Szocialista Mozgalom) győzelmével.

A Beloianiszban élő görögök közül sokan és egyre több szállal kötődnek a magyar lakossághoz. Ezért volt nehéz számukra 1981. december 31-ig eldönteni: haza akarnak-e menni, itt maradnak görög útlevéllel, vagy kérik-e a magyar állampolgárságot? Kolejannis Jannisz vb-titkár úgy tájékoztatott, hogy 35 család (90 személy) megy vissza Görögországba. Körülbelül 200-an görög útlevéllel maradnak a faluban, és 152 család (300 személy) veszi fel a magyar állampolgárságot. Hazatér a fiatal, szakmukából lett, jól képzett államigazgatási dolgozó, az említett vb-titkár is. Vele együtt számosan olyanok, akik három évtizede ügyszólván csak pusztá életüket tudták megmenteni, és itt leltek hazát és hazát.

A község marad Beloianisz. Mint ahogy, akik maradnak, tovább formálják életüket, építik, szépítik nagy szabadságharcosukról elnevezett községüket, amelynek belátható múltja alig valamivel több mint három évtizedre nyúlik vissza.

Dr. Hetényi István

